

Köçe / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Köçe / hekaýa

KÖÇE

@Mangonyň "ÝOL, ÝOLAGÇY, ÝOLDAS WE ÝARDAMCY" atly oýlanmasynyň täsiri bilen ýazyylan hekaýa. Ine salgysy: <http://kitapcy.com/news/2021-05-08-15289>. Elbetde @Mango, öz oýlanmasynnda ýüzlenen aýatyndan täsirlenip goşgy "goşulmagyny" arzuw edipdir. Ýöne, bu hekaýa-da, Türkmen aganyň: "Taýak gelýänçä ýumruk" diýsi ýaly ýa-da Orus aganyň: "В безрыбье и рак рыба" diýsi ýaly bir zat bolar-da. □

* * *

Adatça, sagat onbir bolup-bolmanka, ymyzganyp, uklap galýardy. Bu gün bolsa, näme üçindir ýüregi howlady.

Ýöne, dermanam atmady. Lukmana-da jaň etmedi.

Ýeri, ýasyňy togsandan ötürip, derman ne haýryňa, lukman ne najadyňa?!

Garry, özünüň bolşuna halys endik edip gidendikleri sebäplimi nämemi, iň bolmanda göwni üçinem bolsa howsala düşensiremeýän çagalarydyr-agtyklaryna kelam agyz zat diýmedi.

Misli, şeýtse gursagynda emele gelen düşnüsiz dowul, birneme kiparlaýjak ýaly, egrelip, "z" harpyna dönen göwresini zordan süýräm, howludan çykdy. Derwezeden uzak daşlaşmanam, hasasyna daýanyp, köcäniň beton jäheginde çökdi.

Köçe...

Sütünleriň käbiriniň çürbaşyndaky çyralaryň ysygy, garaňkylygy sarymtyk-aksowult-alabeder reňke boýapdyr.

Heniz: "il ýatyp it uklan" diýilýän möwritte çenli wagt känem bolsa, köce gum-gukluk.

Köçe-de, edil beýleki ýollar ýaly ýol...

Ýol bolsa...

Gatnawsyz bolsa, juda, juda tukat hem bimany görünüär.

Çünkü, ýollar ýöremek için niýetlenen.

Nirä-de bolsa...

Nähilem bolsa...

Nädibem bolsa...

Ugurdaş, garşıdaş, ýoldaş...

Megerem, kimem bolsa, ýoldan ýöreýäne, barýan ugrünada biri sataşyp durmasa, ýöremegiňem, ýoluňam, ýetmegiňem, ýetmezligiňem, ýöremäge döz gelmän ýa-da gaýratyň çatman, ýarpy ýoldan yzyňa dönmegiňem manysy ýok bolara çemeli...

Kükregindäki alas-gopaslyk emele gelşi deýin, duýdansyz hem sebäpsiz köşeşip başlan garry, öz-özünden döräp, derrewem yzsyz-tozsuz sumat bolýan ýalta pikirleri aňynda aýlap oturyşyna, tukat lapykeçlik bilen alagaraňky köcäni synlaýardы.

Nähili tämiz, gatnamaga amatly-aňsat bolsa-da garry soňky döwürler köceleriň asfaltlanandygyny halamaýardы. Çagalygy, ýaşlygy ötüp, indem garrylygyny ötürip ýören şu köçesine seredip, ine şeýdip oturanda, köplenç onuň gözünüň öňünde, köcäniň birmahalky çagalygyndaky gumaşak görnüşi janlanýardы.

Gury çybygy at edinip, özi dek garagollar bilen küpürsäp duran şol gumaşakda, tozan turzup iki-baka ylgaşardylar..

Top oýnardylar...

Hatar-hatar durup, ala-goh bolşup, "eşek mündürip at düşürerdiler"...

Ýagyşmy, garmy, palçykmy, tozanmy, tüweleými, çapgyn ýelmi...

Olar üçin tapawudy ýok, ýylyň ähli paslynda-da hezillik...

Garry uludan dem aldy.

Belki-de "Adamyň başam çaga, soňam" diýilýäni doğrudır.

Indi olam, birhili, özgeler üçin-ä baýaky welin, hatda özi üçinem öte uzaga çeken ömrüniň paýaw bolup barýandygyny durky-düýrmegi bilen syzýandyr-da, şol alysda galan, bigam balalygynyň sähelce pursatlygam bolsa dolanmagyny küýseýändir...

Şonuň üçinem, göwnüne bolmasa, şu köçe asfalta basyryńman, şol bir mahalkysy ýaly gumaşak bolsa, özem bu wagtkysy deýin lagşan ülhit bolmagyny bes edip, gaýtadan ýeňilaýak bezzada öwrüläýjek ýaly bolup durandır...

Garry, ýene-de demi ýetmeýän dek sojap dem aldy-da, köçä göz

aýlady.

Bäh! Adatça, bu çaklarda köçeleri beýle gymyldy-hereketsiz bolýan-a däldir welin, bu gün-ä birhili, adam-garadyr ulag-beýlekä beýle-de dursun welin, hatda ýöne wagt enteşip ýören it-pişiklerem jyn uran ýaly...

Garry, kimdir biriniň ýoluna irikgä bolup garaşyan dek, oturan ýerinden üç-dört mellek daşlykdaky çatryga garşy, çygjaryp duran körmüş gözlerini ýumjukladyp, siňe-siňe seretdi.

Emma, çatryk tarapdan hiç kim görünmedi.

Garry, göýä öz-özüne: "Ýeri, bolup oturşyň dagy nä tüýsli-aý, akly çasan?! Seniň üçin o ýandan biri geldi nä, gelmedi nä?! Näme, biriniň şo tarapdan burnuny görkezeni bilen teniň ýigdelip, derdiň ýeňleýämi diýsene?!" diýip, gyjalat beren mysaly, özüne zor salyp tersine bakdy.

Ol şeýdip, ýeke özi içini hümledip, kän oturdymy az oturdymy, belli däl, birdenkä:

-Salawmaleýkim!-diýip, ýeňsesinden kimdir biri ýüzlendi. Ol oslagsyzlykdan ýaňa tisgindi.

"Be-e, bü-ýä "Diläniňi alýaň" diýlenine bardy-ow!" diýip oýlanmaga ýetişen garry bärşine bakdy:

-Waleýkim.

-Otyrmyň?-diýip, salam beren, mürehede garaşman gapdalynda jaýlaşdy.

Nätanyşyň mazaly gartaşanam bolsa ogullary bilen ýaşytdaşdygyny synçy garry onuň sypatyndan okady. Çagasy ýaly adamyň türkmençilige gelişmeýän edepsiz hereketi, hal-ahwal soraşmazdan özünü onuň bilen deň-duş ýaly alyp barmagy, garra ýaramady.

-Tanamadym-la?!-diýdi-de, garry, jygyrdawuk sesiniň gyjyrdysyny hasam artdyryp, töötän söhbetdeşine özuniň gatyrganýandygyny syzdirmakçy boldy.

Emma, özuniň edepsizligine düşünip tyýkyramakdan geçen, nätanyş, gaýta, hasam mojugyny tapdy. Onuň ýüzüne bihaýalyk bilen jiňkerildi:

-Tanamarsyň, asyl...

Nätanyşyň äheňindäki gödek, kemsidiji kinaýa garrynyň janyna batdy.

"Kim-ä sen, köpeý ogly? Sypatyňa garasaň-a ýaşyň ýetmişé ýeteňkirlän ýaly. Özüňi alyp barşyň-a seretseňem, bolşuň, beýnisi bekemedik, görüm-görelde görmän, ergeneksiz eklenen gögeläniňki ýaly!" diýen, gahar-gazapdan dyňzap duran aýy sözler garryň diline mündi.

Birdenem...

Tanady...

Ýa-da tanandyryn öýtdi...

Bu öýtmesinden ýaňa-da, garryň soňky ýyllar mydama buz ýaly sowuk endamy, dabanyndan depesine çenli gyzyp gitdi...

Bir demde döşünü gysan gyzgyn gysajyň zoruna hopugan garry, nädip:

-Senmi? Nemäň ogly...-diýip, zoraýakdan çalaja hümürdäninem duýman galdy...

-Men, men! Nä, tanamadyk bolýaňmy?-diýip, tanyş bolup çykan nätanyş, bihaýa gözlerini hasam çerreldi.

Ýap-ýaňja-da bihaýa söhbetdeşiniň al-petinden almaga çemelenen gyňyr garry, ýeli boşadylan top deýin pyssardı. Çalaryp, selčeňlän saçly başyny mejalsız titredip, öz-özünden sallanan egniniň içine gidiräýjek bolup, ýegşerildi.

Misli, gözünü gösterip, gapdalındakyň görejine garamaga milt edip bilmeýän dek, çyranyň ýsygyna çalymtıyk-gögümtıl öwüsýän asfalta garaçygyny dikip oturşyna-da, özüne zor salıp myňyldady:

-Näme üçin geldiň?!...

-Menmi?-diýende, ýanynda dyz degsirip oturanyň sesindäki heşelläni syryp alaga-da, mesge deregine çorege çalybermelidigi duýuldy:-Gidip barýardym-da, ymykly geçip gitmänkäm, gözüne bir bakyp ötäýin diýdim...

Näme üçindir gözünü galdyryp bilmeýän garry:

-Ýeri, nätdi? Noş boldumy? Hezil etdiňmi?-diýip, gyryksy-güňleç pyşyrdanda, misli, olar bogazyna tegek bolýan dek, gepleýän sözlerini itip-itip aňyrsyndan çykarýana çalym etdi.

-Äý ýok...

Söhbetdeşini görmese-de, garry onuň egnini gysýandygyny çak etdi.

-Hezil edemok...Gaýta, gynandym...

-Kime? Maňamy?

Şuş-şu mahalam ejizläp, ýere giräýjek bolup oturandygyny huşundan uçuran garry, silkinip kellesini gösterdi.

-Ýok-la. Sen nä derdime, meniň...-diýip, bihaýa gürrüňdeşi, biparhlyk bilen elini silkip goýberdi:-Özüme-le...

Garry geňirgendi.

-0 nähili?!

-Ine şeýle-dä!

Gürrüňdeşi: "Şoň-a menem haýran senem" diýýän dek, ýene-de egnini gysdy. Gözünü gyrmán, dikanlaýan garrynyň soragly nazarynyň astynda az-kem sesini çykarmán oturandan soňam, dillendi:

-Dogrusy...Özüň bilýäň...Iki sany jana-jan dosty bolup, ikiňiz kakamyň üstünden golsuz arza ýazyp, ony "milletçi, din hadymalarynyň wepaly ýardamçysy, zannyýaman antisowetçi" diýip, garalanyňyzda on ýaşyňdadym...

Söhbetdeşiniň pyşyrdamaň bări ýanynda diýýän bu sözleri gulagyna eşidilip başlanyndan, garry, ýene-de gerşine göterip bolmaz agyr yük urlan dek, haşlap dem aldy-da, ýegserildi. Beýnisine çüý deýin sünjülýän asuda jümleleriň awusyny on iki süňhi bilen syzyp, jyňkyny çykarmán diňlemäge başlady.

-Hyrsız yüzli, mährewsiz gözli bigäneleriň öýümizi döküşleri şu wagtam ýadymda...

Olaryň biri gele-gelmäše, kakamy düzüwli geýinmäge-de goýman, öňüne salyp äkitdi...

Ejem görgülem, meni, jigilerimi gujaklap, şol pille biz üçin zyndana dönen mähriban öýümiziň bir çüküne gysylyp dur...

Ylla bir, gyrgydan gorkusyna ganatynyň astyna jüýjelerini ýygnap, busurylan ejizje mäkiýanyň bar-da...

Olar bolsa, aýnagonç ädikli aýaklaryny tarpyldadyşyp, öýümiziň içini torç edip ýörler...

Dogrusy, o döwürler, biziň öýümizem eýlekileriňki ýaly tozgunçylykdan ýaň saplanyp başlan, el-hal bir zatdy-la...

Ýeri, barmak basyp sanaýmaly, çalamydar goş-golamlaryň nämesini dökjek diýsene...

Bir, kakam pahyryň kitaplarydyr elýazmalary duran tekjäni depelerine geýäýmeseler, öýmüzde ibaly döküp-dörere öwzar

bolmasa näme?...

Garrynyň gürründeşi birdenkä, geplemesini tapba kesdi. Onuň ysytma tutýan dek gagşap başlandygyny, garry öz dyzyna degýän dzyndan duýdy. Garry, mundan artyk bükülmek mümkün däl ýaly bolup görünse-de, hasam beter epildi.

Her haýsy öz halyna gümra, bırsalym dymysdylar oturdylar...

Bırhaýukdan soň, garry öz-özi bilen geleşyäne meňzäp, ýere seredip, dillendi:

-Näme üçin, ala-böle bu gün geldiň?

Altmyş ýyllap gara bermediň.

Bilýäniňi, setanda-seýranda gabatlaşaňda sowuk-sala salam-helik alşyp, ýüzüňi kese sowuşyňdanam aňýardym.

Ýöne, näme üçin, şu wagta çenli ýeke gezegem: "ýüzüň üstünde burnuň bar" diýmän, içiňe salyp gezip, gel-gel şu gije alnymda gögerdiň?

Bu günüň beýlekilerden nämesi üýtgeşikmiş?!

Garrynyň söhbetdeşi egnini gysdy.

Dymmagyny dowam etdi.

Ýöne, bırsalymdan soň, berlen sowaly jogapsyz goýmagy özüne uslyp bilmedimi nämemi:

-Näbileýin...Geçip barýardym-da, edil biri elimden çekip: "Barybir ötagidip barýaň. Ýolugra şuňa-da bir degip geç! Hyltly geçme!" diýen ýaly, köçäňe sowuldym. Görsem, sen otyrsyň...-diýip hüñürdedi. Soňam, bada-bat gürrüni başga tarapa syrykdyrdu:

-Özüň bilýäň...kakamyň şol gidişi gidiş boldy...Ejem pahyr: "ol önem, çagalykdan ýüregagyryly" diýýärdi...Sorag edenlerinde urup-ýenjipdirlermi bilemok...Ýöne äkidileniniň birki gün yz ýany: "Jesedini ýygnaň!" diýip habar gelipdi...

Siziň golsuz arzaňyz barada bolsa, ejeme "ýüregi ýukarak" işdeşleriňiziň biri, sondan birki ýyl soň çawuş çakypdyr...

Garryň söhbetdeşi ýene-de sözünüň arasyň böldi. Birdenem kynlyk bilen ýuwdundy-da, ýüzünü sallap oturan garryň ýeňsesini nazary bilen deşäýjek bolup, tiňkesini dikdi:

-Bilýäňmi, şuny eşidenimden soň, näçe ýyllap senem, dostsumagyňam kerçem-kerçem etmäň arzuwynda gezenimi?! Hä?!

Garry sesini çykarmady. Oňa, hatda: "diýýämisiňem" diýmän, şol

bir ýagdaýda doňħara-daş boldy oturdy.

Söhbetdeşi ondan seda çykmajagyny çakladymy nämemi, az-owlak agyrdan-agyr dem alandan soň, köšeşip, şol öňküsi ýaly ýuwaşja hörpde gepini dowam etdi:

-Näme üçin şeýtmändigimem bilyäňmi?!...

Dogrusy, şol wagtlar-a ilki: "Kakamdan, özümden nyşan galsyn, öyleneýin, çagalaýyn..." diýdim.

Soň: "Mensiz kösenerler, ulaldaýyn, adam edeýin. Bular bir özümiňki ýaly ataszý ýetim galyp, öz göbegini özleri kesmeli bolmasyn!" diýdim...

Garaz, soňam bir bahanajyk tapyndym ýördüm...

Ýöne, erkek ýaly boýnuma alsam, kakamy nämendir bir zat üçin pida eden ikiňizi dograp içimi sowatmazlyggyma, diňe täk-tenha öz ýowselligim sebäp boldy...

Başga hiç zat...

Galany, züwwetdinligi ýuwmarlamaga bahana...

Garryň gürrüňdeşi uludan demini aldy:

-Indi bolsa, bilyäňmi näme?

"Arym köýenden imanym köýsün" etmäge bognum ysmanyna däl-de, sizden ar almagyň kül-külüne düşüp, nijeme ýyllar içimden igläp, bütin ömrümi zäherläp öturenime gynanýan...

Allaň beren gül-gunça durmuşyny, siz ýaly gutaran nekgendäniň goparan pisat işine gurbanlyk edip, ine-gana ýaşamandyrynam ekenim...

Şol bada, kasasam, kyýamatam, haklaşygam, hasabatam...owalybeletde olaryň hemmesini ýaradan Hak Eýesine galdyryp: "Eden işiňize mynasyp boluň!" diýäge-de, öz ýasaýyşym bilen bolubermeli eken welin...

Şeýtanyň şerinden emele gelen jerhedi, ylla bir eşrepi deýin arzylap-apalap, göwnümde göterip ýörüpdirin...

Haýp, maňa!...

Garryň söhbetdeşi ahmyrly dem aldy-da, ýerinden turdy. Hapalanmasa-da, edähetine eýeripmi nämemi, üsti-başyny kakyşdyrdy. Dik duran ýerinden jinnek ýalam ýigrençsiz, ýone düşnüsiz bilesigelijilik bilen garrynyň ýeňsesine änetdi:

-Ýöne bar-a...Men häzire çenlem düşünmeyän...

Siziň ikiňizem kakam pahyr bilen dostduňyz ahyry.

Öýmüze gelerdiňiz.

Kakamyň çöregini iýdiňiz.

Ala-ýaz bolşup, gülşüp oturyşardyňyz...

Onsoň näme üçin, ala-böle öz hemdeminiňiziň üstünden golsuz arza ýazyp, ony şo güne duçar etdiňiz?...

Göýä, özüne ýüzlenilýändigini eşitmeýän dek, garry geplemedi.

Onuň jogap bererine garaşyp, birsellem durandan soň, söhbetdeşi öz-özüne: “äý bolýar-da” diýýän ýaly, başyny silkdi-de, gidibermäge çemelendi. Şol pille-de garry boguksy seslendi:

-Hemme zada bahyllyk günükär...Bir ýerde okap bilim aldyk. Bir ýerde, deň işledik. Emma kakaň otuz ýasa ýetmän, ençeme ylmy iş ýazdy. Dereje aldy. Sylaglandy. Ady ýaýrady...

Biz bolsa, hol yzda tozana garyldyk ýördük...

Onsoň...dostumyz...

“Ýazaly” diýdi...

“Işden aýrarlar, başga zat etmezler” diýdi...

“Ol bolmasa, biziňki čuwüp ugrar. Şonuň barlygy öňümizi bökdeýä” diýdi...

Biz näbileli, onuň hakykatdanam şol döwür: “milletçilik” diýlip, tapylsa oda oklanýan kitaby ýazyp ýörenini?!...

Indem näme, o maňa meçew berip, özüne şärikdeş eden-ä, hanha, birmahal öldi gitdi. Azdyrylyp, ýoldan çykarylan men pahyram, indi üstüne gelnip, depesinden düblenilýän boldummy, hä?!

Birdenkä niredendir bir ýerden gaýrat tapynan garry, şermende garadangaýtmazlygy bilen kellesini dim-dik etdi-de, üstüne abanyp duranyň göni garaçygyna dikildi. Emma, özüne garap duran söhbetdeşiniň gözlerinde, ol ýazgarmagam görmedi, hälki bihaýalygynam.

Tersine, onuň garaýyşy, nähilidir bir, özgelere mälim bolmadyk, üýtgeşik syr aýan edilen adamyň doly kanagatly düşünmekliginden dolup durdy.

-Bilýäňmi näme?-diýip söhbetdeşi dillendi:-Men ilki-ilkiler seniňem, dostuňam, näme üçin şol işiňizden soň beýleki adamlaryňky ýaly asuda-abat durmuşda ýaşap ýöreniňize düşünmeýärdim...

“Hany: “Bu dünýä hasaplaşyk dünýäsi! Eliň bilen edeniňi egniň

bilen çekilýän mekan!" diýýärler ahyry?! Onda näme üçin bulary ýer ýuwutmaýar?" diýip, Alladan nadylam bolýardym...

Emma, soň düşündim...

Siziň "mysal üçin" ýaradylandygyňza...

Özüňiz üçinem, meniň üçinem, özgeler üçinem...

"Bärsini satyn alan, ýüregine tagma basylan" diýilýänleň biridigiňize...

Söhbetdeşi şu sözlerinden soň, äwmän-alňasaman yzyna öwrüldide, başyny merdemsi tutup, öz ugruna ýoneldi. Ol birküç ädim ädenindenem, göwnümemi ýa-da ol hakykatdanam pyşyrdadymy, garryň gulagyna, şemal öwüsýäne çalymdaş, assaja owaz geldi:
-Nesip etsin!

Ýoluňam...

Ýoldaşyňam...

Ýardamcyňam...

Ýeteniněm...

Garry, ýanyndan giden tä garaňkylyga siňip, gözünden gaýyp bolýança, onuň yzyndan garap, körmüş gözlerine zor saldy oturdy. Ony saýgarmasyny bes edenden soň bolsa, hasasyna direndi-de, gurşan bedenine kynlyk bilen erk edip, "hyklaý-çoklaý" ýerinden galmaçy boldy. Şol pille-de, ýeňsesinden ýene-de pessaý, nätanyş ses eşidildi:

-Salawmaleýkim...

Hekaýalar